

Examen VWO

2025

tijdvak 1
vrijdag 16 mei
9.00 - 12.00 uur

Latijnse taal en cultuur

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 34 vragen en een vertaalopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 74 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (tekstelementen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één tekstelement wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één tekstelement, dan wordt alleen het eerste tekstelement in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1

Regel 1-7 **Arma** t/m **Romae**

Dit tekstgedeelte kan beschouwd worden als een korte inhoudsopgave van de *Aeneis*. Met de *Aeneis* zocht Vergilius aansluiting bij de werken van Homerus.

- 1p 1 Welke bewering is geheel juist?
- A **multum** t/m **alto** (regel 3) verwijst naar de boeken 1-6, een 'Romeinse *Ilias*'.
 - B **multum** t/m **alto** (regel 3) verwijst naar de boeken 7-12, een 'Romeinse *Odyssee*'.
 - C **multa** t/m **passus** (regel 5) verwijst naar de boeken 1-6, een 'Romeinse *Odyssee*'.
 - D **multa** t/m **passus** (regel 5) verwijst naar de boeken 7-12, een 'Romeinse *Ilias*'.

Regel 8-9 **Musa** t/m **dolens**

Dit tekstgedeelte wordt door M. Schwartz als volgt vertaald:

Muze, zeg me waarom, wáárdoor gekwetst of bedroefd

- 1p 2 Citeer uit het tekstgedeelte **Musa** t/m **dolens** (regel 8-9) het Latijnse woord dat niet is weergegeven in de vertaling.

Regel 1-11 **Arma** t/m **irae** en **tekst 2**

Tekst 2 is een vrije weergave van het prooemium van de *Aeneis*, geschreven door vertaler en dichter Paul Claes.

- 1p 3 Citeer uit het tekstgedeelte **Arma** t/m **irae** (regel 1-11) het Latijnse woord dat door Paul Claes is weergegeven met 'een vaste verblijfplaats'.
- 1p 4 Citeer uit het tekstgedeelte **Arma** t/m **irae** (regel 1-11) het Latijnse tekstelement dat door Paul Claes is weergegeven met 'de overheid'.
- 1p 5 Vind jij dat Aeneas vergelijkbaar is met 'de vrijheidsheld' in de weergave van Paul Claes? Licht je antwoord toe door in te gaan op zowel 'de vrijheidsheld' als Aeneas.

Regel 16 **Hic**

- 1p 6 Citeer uit het voorafgaande (vanaf regel 12 **Urbs**) de naam waarnaar verwezen wordt met **Hic**.

Regel 21 **populum** t/m **superbum**

In dit tekstgedeelte wordt vooruitgekeken naar de toekomst van het Romeinse volk.

- 2p 7 Noteer twee andere passages in de *Aeneis* waarin vooruitgekeken wordt naar de toekomst van het Romeinse volk. Baseer je antwoord op de teksten die je voor dit examen gelezen hebt. Laat de teksten die in dit examen zijn afgedrukt, buiten beschouwing.

Regel 19-22 **Progeniem t/m Parcas**

- 1p 8 Noteer de historische gebeurtenis waarnaar in dit tekstgedeelte tweemaal verwezen wordt. Baseer je antwoord op de achtergronden bij de teksten die je voor dit examen gelezen hebt.

Regel 22 **excidio Libyae**, regel 23 **veteris belli**, regel 27 **iudicium Paridis**, regel 29-30 **iactatos Troas**

Deze vier tekstelementen verwijzen naar verschillende gebeurtenissen.

- 1p 9 Noteer deze vier tekstelementen in chronologische volgorde, van eerder naar later.

Regel 32 **errabant t/m circum**

- 1p 10 Wordt de inhoud van deze regel ondersteund door het metrum? Ga in je antwoord in op zowel de inhoud als het metrum van deze regel.

Regel 23-33 **Id t/m gentem**

In een bespreking van de *Aeneis* schrijft een classicus:

Nog problematischer is de rol van Juno, die voorgesteld wordt als de motor achter Aeneas' ellende. Juno was voor de Romeinen een eerbiedwaardige godin, in de *Aeneis* is zij echter een toonbeeld van kleinzieligheid en gekrenkte trots. Om de stichting van een wereldrijk terug te voeren op de woede van een vrouw die niet kan accepteren dat haar aantrekkelijkheid het niet haalt bij die van haar stiefdochter, gaat te ver. Dat gelooft niemand.

Degene die in het bovenstaande citaat aangeduid wordt met 'haar stiefdochter', speelt in de *Aeneis* ook een belangrijke rol.

- 1p 11 Noteer de naam van degene die in het bovenstaande citaat aangeduid wordt met 'haar stiefdochter'. Baseer je antwoord op de achtergronden bij de teksten die je voor dit examen gelezen hebt.
- 1p 12 Citeer uit het tekstgedeelte **Id t/m gentem** (regel 23-33) het Latijnse tekstelement waarnaar in het bovenstaande citaat verwezen wordt met 'dat haar aantrekkelijkheid het niet haalt bij die van haar stiefdochter'.

Tekst 1 kan ingedeeld worden in de volgende delen:

deel 1: aankondiging van het onderwerp van de *Aeneis*

deel 2: vraag om inspiratie

deel 3: beschrijving van de redenen voor Juno's woede

deel 4: het lot van Aeneas en zijn reisgenoten

- 1p 13 Noteer de nummers van de regels waarin deel 2 en deel 3 beginnen.
- 1p 14 Noteer het nummer van de regel waarin deel 4 begint.

Afbeeldingen 1 en 2

Bij het Hiltonhotel in Amsterdam staan twee beelden: een beeldengroep van Aeneas, Anchises en Ascanius (afbeelding 1) en het beeld 'de Denker', dat de dichter Dante voorstelt (afbeelding 2). De beelden zijn geplaatst op initiatief van hoteldirecteur R. Payer, die in 1969 vanuit Italië naar Nederland geëmigreerd is.

- 1p 15 Noteer een aannemelijke reden waarom R. Payer gekozen kan hebben voor een beeldengroep met het Aeneas-thema. Laat esthetische redenen buiten beschouwing.
- 1p 16 Beschrijf het verband tussen een beeldengroep met het Aeneas-thema en een beeld van de dichter Dante. Betrek in je antwoord het werk van de dichter Dante.

Tekst 3

Regel 38 **het oude Latium** en tekst 1, regel 6 **genus Latinum**

- 1p 17 Wordt hier met **het oude Latium** naar dezelfde periode verwezen als met **genus Latinum** in regel 6 van tekst 1? Ga in je antwoord in op zowel **het oude Latium** als **genus Latinum**.

Regel 44 **grotere** en regel 45 **groter**

- 1p 18 Noteer een zelfbedachte aannemelijke inhoudelijke reden die Vergilius had om in deze context de woorden **grotere** en **groter** te gebruiken. Baseer je antwoord op de teksten die je voor dit examen gelezen hebt.

Regel 45-46 **De t/m vrede**

Het Romeinse publiek van Vergilius zal bij dit tekstgedeelte gedacht hebben aan de duurzame vrede die Augustus bewerkstelligd heeft.

- 1p 19 Noteer de Latijnse benaming van de duurzame vrede die Augustus bewerkstelligd heeft. Baseer je antwoord op de achtergronden bij de teksten die je voor dit examen gelezen hebt.

Regel 47-49 **Hij t/m Latijnen**

Koning Latinus stamde via Faunus af van de godheid Saturnus.

- 1p 20 Noteer de naam van de godheid van wie Augustus claimde via Aeneas af te stammen. Baseer je antwoord op de achtergronden bij de teksten die je voor dit examen gelezen hebt.

Tekst 4

Regel 675 **Actia bella**

De twee partijen die in deze slag tegenover elkaar staan, worden beschreven in het vervolg (t/m regel 688 **coniunx**).

- 1p 21 Noteer het nummer van de regel waarmee de beschrijving van de tweede partij begint.

Regel 675-677 **In** t/m **fluctus**

Dit tekstgedeelte wordt door M. d'Hane-Scheltema als volgt vertaald:

Het schild laat middenop twee vloten zien: de zeeslag bij Actium. De hele Kaap van Leukas lijkt te branden van oorlogslinies, en het water toont een gouden gloed.

Vergilius gebruikt in dit tekstgedeelte een metonymia die in de vertaling niet met een metonymia is weergegeven.

- 1p 22 Citeer het desbetreffende Latijnse woord.

Regel 678 **Hinc** t/m **Caesar**

Stel je voor dat een verslaggever ter plaatse een live-verslag geeft van de slag bij Actium. In zo'n live-verslag zou één bepaald gegeven uit het tekstgedeelte **Hinc** t/m **Caesar** (regel 678) niet genoemd kunnen worden.

- 1p 23 Noteer in eigen woorden dit gegeven en leg uit waarom het niet genoemd zou kunnen worden in zo'n live-verslag. Baseer je antwoord op de achtergronden bij de teksten die je voor dit examen gelezen hebt.

Regel 681 **patrium**

- 1p 24 Noteer de naam van de persoon naar wie verwezen wordt met **patrium**. Baseer je antwoord op de achtergronden bij de teksten die je voor dit examen gelezen hebt.

Regel 678-684 **Hinc** t/m **corona**

De beschrijvingen van Augustus en Agrippa lopen deels parallel aan elkaar.

- 1p 25 Citeer uit de beschrijving van Agrippa het Latijnse woord dat inhoudelijk vergelijkbaar is met **Italos** (regel 678) in de beschrijving van Augustus.
- 1p 26 Citeer uit de beschrijving van Agrippa het Latijnse woord dat inhoudelijk vergelijkbaar is met **stans celsa in puppi** (regel 680) in de beschrijving van Augustus. Laat **Parte** en **alia** (regel 682) buiten beschouwing.

Regel 689 **Una omnes ruere ac totum spumare reductis**

- 1p 27 Schrijf regel 689 over en scandeer deze regel.

Let op: de laatste vragen en opdracht van dit examen staan op de volgende pagina.

Regel 695 **arva** t/m **rubescunt**

- 1p 28 Leg uit dat Vergilius in dit tekstgedeelte met de woordplaatsing benadrukt dat water en bloed vermengd worden. Citeer in je antwoord de desbetreffende Latijnse woorden.

Regel 696 **Regina**

- 1p 29 Citeer het Latijnse tekstelement waarmee deze persoon in het voorafgaande (vanaf regel 685 **Hinc**) is aangeduid.

Regel 702 **scissa** t/m **palla**

- 1p 30 Leg uit dat in dit tekstgedeelte de toestand van de kleding karakteristiek is voor degene die deze kleding draagt.

Regel 698-703 **Omnigenumque** t/m **flagello**

De goden die in dit tekstgedeelte vermeld worden, kunnen op grond van hun rol in het gevecht ingedeeld worden in drie groepen.

- 2p 31 Beschrijf in eigen woorden de verschillende rollen van deze drie groepen.

Regel 712 **sinus**

Het woord **sinus** kan op verschillende manieren vertaald worden.

- 1p 32 Verdedig de stelling dat de vertaling 'baai' hier goed in de context past. Baseer je antwoord op het tekstgedeelte **contra** t/m **victos** (regel 711-713).
- 1p 33 Verdedig de stelling dat de vertaling 'plooi' hier goed in de context past. Baseer je antwoord op het tekstgedeelte **contra** t/m **victos** (regel 711-713).

Regel 698-713 **Omnigenumque** t/m **victos**

Tweemaal in dit tekstgedeelte herinnert de verteller de lezer eraan dat dit een beschrijving is van afbeeldingen op het nieuwe schild van Aeneas.

- 2p 34 Citeer uit dit tekstgedeelte de twee desbetreffende Latijnse tekstelementen.

Tekst 5

- 37p Bestudeer de inleiding en de aantekeningen bij tekst 5.
Vertaal de regels 513 t/m 531 in het Nederlands.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.